

References:

1. Ivanichev, G.A. (1997), *Manual'naja terapija. Rukovodstvo. Atlas*. [Manual therapy. Guide. Atlas]. Medicina, Moscow, Russia.
2. Levit, K., Zahse, J. and Janda. V. (1993), *Manual'naja medicina* [Manual medicine], Medicina, Moscow, Russia.
3. Popelanskij, Ja. Ju. (2011), *Ortopedicheskaja nevrologija (vertebronevrologija): rukovodstvo dlja vrachej. – 5-e izd.* [Orthopedic Neurology (vertebroneurology): A Guide for vrachej.- 5th ed.], MEDpres-inform, Moscow, Russia.
4. Popeljanskij, Ja. Ju. and Bogdanov, Je. I. (1989), Zhurn. nevropatologii i psichiatrii, no. 6, pp. 68–72.
1. Tahavieva, F.V. and Zinnatullina. E.S. (2004), “Rehabilitation of patients with cerebral hemiparesis, complicated by secondary myofascial pain syndrome”, *Kazanskij med.zhurnal*, Vol. 85.(no. 3), pp. 95–102.
5. Travell, J.G. and Simons, D.G. (1983), “Myofascial pain and disorder”, pp. 5–16, 26–57.
6. Habirov, F. A. and Habirov, R. A. (1995), *Myshechnaja bol'* [Myalgia], Knizhnyj dom, Kazan, Russia.
7. Jahno, N.N., Shtul'man, D.R. and Mel'nichuk P.V. (1995), “Diseases of the nervous system. leadership”, *Medicina*, pp. 621–647.
8. Andrzej Kwolek (2013), *Rehabilitacja medyczna*, Wydawnictwo Medyczne Urban & Partner, Wroclaw, Vol. II. 215 P.
9. Bauer, J. and Skrzek, A. (1997), *Fizjologiczne podstawy krioterapii*, Acta Bio-Opt Inform Med., Vol. 3, pp. 115–120.
10. Birkner, E., Sieroń, A. and Beck. B. (2003), *Zastosowanie temperatur kriogenicznych w medycynie*, Wiad Lek, Vol. 56. (no. 1–2), pp. 53–56.
11. Książpolska-Pietrzak, K. (1996), *Miejsce krioterapii w leczeniu chorób narządu ruchu – mechanizm działania, wskazania i przeciwwskazania*. Acta Bio-Opt Inform Med., no. 2, pp. 157–160.
12. Sieroń, A. and Cieślak, G. (2003), *Zastosowanie zimna w medycynie – kriochirurgia i krioterapia*, alfa-medica press, Bielsko-Biała, Poland.
13. Zagobelny, Z. (2003), *Krioterapia miejscowa i ogólnoustrojowa*, Wydawnictwo Medyczne Urban & Partner, Wroclaw, Poland.
14. Zagobelny, Z. (1996), *Lecznicze zastosowanie zimna*, Acta Bio-Opt Inform Med., Vol. 2.(no. 2), pp. 83–88.

УДК 378.011.3–051

ББК 75.4

Світлана Мальона, Євген Базилевич

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

З метою вивчення ролі основних елементів правової компетентності при підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури визначено зміст основних складових елементів соціально-правової компетентності, її теоретико-практичного та особистісного спрямування та обґрунтовано педагогічні умови для її формування. Подана характеристика методичної системи формування у майбутніх фахівців соціально-правових знань, створення умінь та активізація розвитку їх професійно-особистісних здібностей та якостей, що необхідні для успішного здійснення професійної і соціально-правової діяльності.

Ключові слова: компетентність, правова компетентність, майбутній фахівець з фізичної культури, педагогічні умови.

To study the role of the main elements of legal competence in the preparation of future specialists in physical culture defined content of the main components of the social and legal competence, its theoretical and practical and personal guidance and pedagogical conditions for its formation. Description of the methodical system of forming at future specialists on the physical culture of socially-legal knowledges, creation of abilities and activation of development of their professionally-personality capabilities and qualities which are needed for successful realization of professional and socially-legal activity, is conducted.

Keywords: competence, legal competence, future specialist on a physical culture, professional preparation, pedagogical terms.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Вища школа на сучасному етапі розвитку ставить перед собою завдання по сприянню становлення фахівця з певними обов'язками та правами, який поважає і дотримується правил

прийнятих у суспільстві, вміє задовольнити свої інтереси у правовий спосіб, відчутти себе юридично дієздатною людиною. У правовій освіті провідна роль належить таким способам діяльності й моделювання поведінки, які відповідають чинній правовій основі педагогічної діяльності, дозволяють зробити усвідомлений вибір і застосувати соціально-правові засоби, приймати індивідуальні чи колективні рішення, що можливо тільки за умов набуття соціально-правової компетентності.

Компетентнісний підхід передбачає таку правову компетентність, яка має відповісти одному із найбільш важливих результатів соціально-правової освіти майбутнього фахівця з фізичної культури – збагачення вчителя правовими цінностями і досвідом правової діяльності [1].

Для компетентнісного підходу характерним є те, що з однієї сторони компетентності розглядаються як основні функції і необхідні складові особистості майбутнього фахівця з фізичної культури, а з іншого боку – компетентність є універсальним виміром успішної діяльності будь-якого фахівця [2, 3].

Окремі дослідники [4, 6] вказують, що такий підхід переорієнтовує увагу з інформованості особистості на її уміння вирішувати конфлікти і вимагає нового погляду на задачі проектування та оцінку нового досвіду і контролю за ефективністю відповідного шляху розв'язання проблеми, тобто мова йде про “доведену готовність особистості до діяльності” [2, с. 14].

На думку цілого ряду вчених [4, 5, 6], основу моделі майбутніх фахівців з фізичної культури складають соціально-правові, інформаційно-комунікативні та інші загальні компетентності.

Соціально-правову компетентність майбутнього фахівця з фізичної культури ми схильні розглядати як складне інтегративне завдання з формування цілісної структури його особистості, що включає загальні, соціально-правові, педагогічні і професійні знання і вміння, які необхідні для здійснення правового виховання та організації майбутньої професійної діяльності в межах правового поля школи [7, с. 6].

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що запропоновані навчальним планом правові дисципліни, які призначені для створення правової компетентності майбутнього фахівця з фізичної культури, не забезпечують достатньо високий розвиток соціально-правових знань і професійно-особистісних якостей, які необхідні для успішного здійснення правової діяльності в майбутньому. Тому виховання основних елементів соціально-правової компетентності може бути здійснено лише у різних видах педагогічної діяльності при професійній підготовці. На жаль ця проблема залишається поза увагою дослідників, а ті дані, які є в сучасній науковій літературі фрагментарні і вимагають обробки та узагальнення.

Мета дослідження – обґрунтування педагогічних умов формування соціально-правової компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури.

Результати дослідження. Результати аналізу навчальних програм з дисциплін правового спрямування показали, що формування соціально-правової компетентності в них передбачає засвоєння окремих елементів правових знань, тоді як цей процес має бути спрямованим на оволодіння ними у вигляді комплексної програми, в якій для кожного визначеного напрямку присутня відповідна сукупність освітніх компонентів, що мають особистісно-діяльнісний характер умінь спрямованих на розвиток професійних і особистісних якостей [7; 8]. До них треба віднести навчальний компонент і його три основні завдання: – розвиток теоретичного елементу правової компетентності майбутнього фахівця з фізичної культури з його соціально-правовими знаннями (загально-правовими, фаховими, управлінсько-виховними, психологічно-педагогічними), що визначають успішність організації такої діяльності та реалізацію правового навчання, ство-

рюють науково обґрунтовану базу для формування сучасного соціально-правового осмислення професійної діяльності, регулюють правосвідомість, тобто систему певних морально-правових норм в результаті пізнання права як соціального явища; – розвиток практичного компоненту правової компетентності майбутнього фахівця з фізичної культури, який визначається сумою професійних знань і навиків, які обумовлюють професійну готовність до вирішення проблем соціально-правової діяльності. До них відносять інформаційні, інтелектуальні, прогностичні, проєктивні, організаційні, регулятивні, виховні та емоційно-вольові уміння і навички; – розвиток особистісного компоненту правової компетентності, який виховує окремі професійно-особистісні якості (розширення світогляду, зацікавленості та активності у професійно-правовій підготовці), професійно-поведінкові (вимогливість по дотриманню правових норм), особистісні (гуманістичної спрямованості особистісно адекватної самооцінки).

Отже, основними способами формування правової компетентності у майбутніх фахівців є права освіта та соціально-правове виховання у правовому середовищі ВНЗ. Традиційна права підготовка майбутнього вчителя зводиться до вивчення дисциплін правового характеру на першому (“Основи права”) та п’ятому (“Організаційно-правові основи фізичної культури”) курсах навчання.

При цьому кожна дисципліна вирішує частину завдань у формуванні соціально-правової компетентності фахівця [1; 6; 8]. Значна роль у цьому процесі належить таким освітнім компонентам, як соціально-гуманітарному та професійно-орієнтованому блокам дисциплін.

Враховуючи думки окремих авторів [4, 6], ми вважаємо, що соціально-правова компетентність може формуватись як набір певних напрямків підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури.

Оскільки така підготовка до соціально-правової діяльності включає, також загальнокультурний, навчально-методичний і психолого-педагогічний компоненти, то умовою ефективності цього процесу є врахування принципів безперервності та використання інтегративного підходу [3, 6].

Теоретичне узагальнення [1, 4, 6] та власне експериментальне дослідження виявило, що ефективність формування правової компетентності у майбутніх фахівців з фізичної культури можлива при обов’язковому дотриманні створених у процесі професійної підготовки студентів наступних педагогічних умов: – наявність у вищому навчальному закладі освітнього (правового) середовища, яке підтримує правові установки й соціально-правові цінності (повага до права, повага до прав і свобод людини, законність та інше); – реалізація правової освіти (правового навчання та правового виховання) студентів протягом усього періоду їх навчання в межах навчально-професійної, наукової, соціокультурної діяльності та діяльності в період педагогічних практик; – доповнення змісту навчальних дисциплін психолого-педагогічного та соціально-гуманітарного циклів питаннями професійно-правового характеру; – запровадження спецкурсу “Формування правової компетентності майбутнього фахівця з фізичної культури” як узагальнюючої ланки системи теоретичної та практичної правової підготовки студентів. Вищезазначені педагогічні умови покладено в основу планування і реалізації системи формування правової компетентності майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки.

Для цього базуючись на даних інших авторів [1, 2, 4, 5] нами рекомендовано здійснювати наступні заходи:

1. Створити праве середовище (інформаційні стени для правового інформування студентів і викладачів).

2. Започаткували періодичні науково-методичні наради, конференції з викладачами з метою координації дій та вдосконалення методичного забезпечення навчальних курсів, спрямованих на формування правової компетентності майбутніх фахівців.

3. Доповнили зміст навчальних дисциплін з 1-го по 5-й курси навчання студентів у контексті формування правової компетентності.

4. Проводити вдосконалення змісту педагогічних практик, спрямованого на організацію студентами-практикантами системи заходів із правового виховання в школах. 5. Поряд з традиційною правовою підготовкою студентів, запровадили на 5-му курсі навчання за програмою спецкурсу “Формування правової компетентності майбутнього фахівця з фізичної культури”.

До такого спецкурсу необхідно включити наступні модулі:

1. Педагогічна правосвідомість.
2. Професійна компетентність майбутнього фахівця з фізичної культури.
4. Держава і право на освіту, ідеї Болонського процесу.
5. Правова культура, культурні цінності.
6. Громадянські права та механізми їх захисту.

При цьому виробничу (педагогічну) практику в школі необхідно здійснювати після вивчення нормативно-правових документів, що регламентують діяльність школи, їх контент-аналіз, а одним із її завдань необхідно ставити розробку і проведення заходів правового характеру. Тоді як додатковим завданням переддипломної практики в школі на п'ятому курсі навчання треба вважати розробку і реалізацію правових проєктів.

Слід вказати, що соціально-правова підготовка майбутнього фахівця з фізичної культури неможлива без знання основ теорії правової культури вчителя, які передбачають вивчення правових основ професійно-педагогічної діяльності і правовідносин в загальноосвітніх закладах. Вони передбачають теоретичні засади правових відносин в школі, їх структуру, систему законних інтересів в освітній сфері, знання суб'єкту освітніх правових відносин, а також особливості правового статусу вчителя.

Організаційні основи і механізми реалізації правових компетенцій майбутнього фахівця з фізичної культури лежать у площині теорії управління і змісту концепції їх реалізації на шкільному рівні у формі співуправління і самоврядування в школі, локальної нормо творчості.

Слід також наголосити на технології правової освіти і правового виховання майбутнього фахівця з фізичної культури у процесі професійної діяльності (проективні, мікрОВикладання, інтерактивні тощо).

На сучасному етапі освітньої діяльності у ВНЗ набувають правові колізії, конфлікти і способи їх вирішення.

Тому необхідно вивчати методичні основи правової самоосвіти майбутнього фахівця з фізичної культури: методика прогнозування, планування, контролю та діагностики правової освіти у процесі професійної діяльності вчителя; інформаційне забезпечення правової самоосвіти вчителя (офіційні видання, комп'ютерні пошукові довідково-правові системи).

Результати діагностики сформованості соціально-правової компетентності майбутнього фахівця з фізичної культури показали, що використання навіть частково розроблених педагогічних умов для її формування, створює фундамент для появи у студентів позитивних правових рис особистості, культивує цінності права, свобод людини, повагу до прав інших людей, визнання цінностей демократії, мотивування студентів до участі у вирішенні суспільних проблем життя й, у зв'язку з цим, вміння висувати високі вимоги до результатів своєї діяльності [4].

Висновки

1. Соціально-правова компетентність майбутнього фахівця з фізичної культури має власну змістову і функціональну специфіку, яка залежить від характеристик його професійної діяльності.

2. Структура соціально-правової компетентності майбутнього фахівця з фізичної культури складається з теоретичного, практичного і особистісного компонентів, які утворюють сукупність умінь, навичок, якостей і здібностей, що проявляються у змісті соціально-правових знань і реалізуються в процесі правової підготовки.

3. Цілеспрямоване формування соціально-правової компетентності майбутнього фахівця з фізичної культури необхідно здійснювати з використанням певних педагогічних умов і методичних рекомендацій з їх реалізації за рахунок оптимізації правової спрямованості змісту професійно-орієнтованих дисциплін, вдосконалення завдань педагогічної практики, впровадження спеціалізованих курсів професійно-правового напрямку, залучення студентів до поза аудиторної, волонтерської та інших видів суспільно-громадської діяльності.

Перспективи подальших досліджень передбачають вивчення проблем формування та удосконалення соціально-правової компетентності студентів факультету фізичного виховання і спорту врахування їх подальшої спеціалізації.

1. Андрусишин Б. І. Підготовка правознавчих кадрів для освітньої галузі / Б. І. Андрусишин // Юридичні читання молодих вчених. Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції 23–24 квітня 2004 року. – К., 2004. – С. 3–13.
2. Болотов В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной парадигме / В. Болотов, В. Сериков // Педагогика. – 2003 – № 10. – С. 8–14.
3. Євсюков О.Ф. Вплив навчальної діяльності на формування професійної компетентності студентів інженерно-педагогічних вищих навчальних закладів / О.Ф. Євсюков // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – Х. : Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди, Укр. інж.-пед. акад., Нац. техн. ун-т “Харк. політехн. ін-т”, 2011 – № 2. – С. 29–37.
4. Іваній О. М. Структурно-змістова модель формування правової компетентності майбутнього вчителя у навчально-виховному процесі університету : автор. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “теорія і методика професійної освіти” / О. М. Іваній. – К., 2012. – 20 с.
5. Кічук Я. В. Правова компетентність майбутнього фахівця – пріоритетне завдання громадянської освіти у вищій школі / Я. Кічук // Вісник Львівського університету, 2008. – Вип. 23. – С. 141–147. – (Серія “Педагогіка”).
6. Клочкова Д. М. Взаємозв’язок формування правової компетентності майбутнього вчителя з правовим вихованням особистості / Д. М. Клочкова, Н. М. Чернуха // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 12 (223). – С. 168–174.
7. Мальона С. Б. Правова культура як показник якості фахової освіти фахівця фізичного виховання та ефективний шлях інтеграції в європейське співтовариство / С. Б. Мальона // Науковий часопис нац. пед. унів-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. “Науково-педагогічні проблеми фізичної культури” / Фізична культура і спорт : зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – Вип. 3К (44)14. – 491 с.
8. Мальона С. Б. Шляхи оптимізації правової підготовки майбутнього фахівця фізичної культури як складової професійної діяльності / С. Б. Мальона // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Фізична культура. – 2015. – Вип. 21. – 168 с.
9. Опыт формирования компетентностной модели выпускника педагогического вуза как нормы качества и базы оценки результатов образования : материалы XI симпозиума “Квалиметрия в образовании: методология, методика, практика” / под ред. И. Н. Медведева, Н. А. Селезневой. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. – 48 с.
10. Шамова Т. И. Формирование нормативно-правовой компетентности педагогических кадров : учебн. пособие / Т. И. Шамова, А. Н. Худин и др. – М. : Педагогическое общество России, 2007. – 96 с.
11. Malona S. Legal culture of youth – an effective way of integration of education of Ukraine into the European Community / S. Malona // European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches, proceedings of the 8th International scientific conference. ORT Publishing. Stuttgart. 2014.

References:

1. Andrusyshyn, B. I. (2004), "Pidhotovka pravoznavchyykh kadriv dlia osvithnoi haluzi", Yurydychni chytannia molodykh vchenykh. Zbirnyk materialiv Vseukrainskoi naukovoï konferentsii 23–24 kvitnia 2004 roku, pp. 3–13.
2. Bolotov, V. (2003), "Kompetentnostnaia model: ot ydey k obrazovatelnoi paradyhme", Pedahohyka, no 10, pp. 8–14.
3. Ievsiukov, O.F. (2011), "Vplyv navchalnoi diialnosti na formuvannia profesiinoï kompetentnosti studentiv inzhenerno-pedahohichnykh vyshchyykh navchalnykh zakladiv", Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemamy: filosofii, psykhologii, pedahohika, sotsiologii, no 2, pp. 29–37.
4. Ivaniï, O.M. (2012), "Strukturno-zmistova model formuvannia pravovoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia u navchalno-vykhovnomu protsesi universytetu", 13.00.04 "teoriia i metodyka profesiinoï osvity", pp. 20.
5. Kichuk, Ya.V. (2008), "Pravova kompetentnist maibutnoho fakhivtsia – priorytetne zavdannia hromadianskoi osvity u vyshchii shkoli", Visnyk Lviv. un-tu, no 23, pp. 141–147.
6. Klochkova, D.M. (2011), "Vzaiemozviazok formuvannia pravovoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia z pravovym vykhovanniam osobystosti", Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka, no 12(223), pp. 168–174.
7. Malona, S. B. (2014), "Pravova kultura yak pokaznyk yakosti fakhovoi osvity fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta efektyvnyi shliakh intehratsii v yevropeiske spivtovarystvo", Naukovyi chasopys nats. ped. univ-tu im. M. P. Drahomanova. Seriiia № 15. "Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury", no 3K (44)14, pp. 491.
8. Malona, S. B. (2015), "Shliakhy optymizatsii pravovoi pidhotovky maibutnoho fakhivtsia fizychnoi kultury yak skladovoi profesiinoï diialnosti", Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Seriiia: Fizychna kultura, no 21, pp. 168.
9. Shamova, T.Y., Shamova, T.Y. and Khudyny, A.N. (2007), "Formation of the legal competence of the teaching staff: Proc. benefit" [Formyrovanye normatyvno-pravovoi kompetentnosti pedahohycheskykh kadrov: uchebn. Posobye], Pedahohycheskoe obshchestvo Rossyy, Moscow, Russia.
10. Shamova, T.Y. (2007), "Formyrovanye normatyvno-pravovoi kompetentnosti pedahohycheskykh kadrov", Uchebn. posobye, pp. 96.
11. Malona, S.B. (2014), "Legal culture of youth – an effective way of integration of education of Ukraine into the European Community", European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches, proceedings of the 8th International scientific conference, p. 196–197.

УДК 796.012.3: 057.874

ББК 74.2

Андрій Мандюк

РУХОВА АКТИВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА КУЛЬТУРИ ДОЗВІЛЛЯ УЧНІВ 12–17 РОКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ М. ЛЬВОВА

Вільний час індивіда потребує постійного наукового моніторингу для кращого розуміння спрямованості індивідуальних та суспільних потреб, а також визначення ефективності функціонування тих чи інших суспільних інституцій. Основне завдання дослідження полягало у визначенні специфіки рухової активності як складової структури вільного часу школярів. Для вирішення поставленого завдання застосовувався метод аналізу науково-методичної літератури, метод аналізу та синтезу та соціологічне опитування. Конtingентом досліджуваних були учні загальноосвітніх шкіл м. Львова віком 12–17 років.

У результаті дослідження визначено основні види діяльності та форми рухової активності учнів, які здійснюються протягом вільного часу, а також встановлено обсяг їхньої тижневої рухової активності. Виявлено пріоритетні види діяльності, які б хотіли здійснювати учні у вільний час.

Ключові слова: рухова активність, учні, вільний час, школа.

Individual's spare time requires a constant scientific monitoring for a better understanding of individual and social needs orientation, and for determination of certain public institutions' efficiency. The main task of the research was to determine the physical activity specificity as a part of the pupils' spare time structure. To solve this task, methods of analysis of scientific and methodical literature, method of analysis and synthesis and sociological survey, were applied. The contingent surveyed were pupils of secondary schools in Lviv aged 12–17 years.